

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 18.09.2015 i Oslo tingrett,

Saksnr.: 14-103486TVI-OTIR/07

Dommer: Tingrettsdommer Kristian Jahr

Advokatfirmaet Østberg AS

Advokat Kristian Voie Danielsen

mot

Turid Heidi Dammann

DOM

Saken gjelder krav om betaling av advokatsalær.

Saksøkte Turid Heidi Dammann drev sammen med sin tidligere ektefelle Rein Dammann firmaet Villmarksleiren ANS. Samarbeidet opphørte da ektefellen 14.07.10 begjærte utløsning med øyeblikkelig virkning.

Advokatfullmektig Svein Jervell tok på vegne av Rein Dammann ut stevning mot Villmarksleiren ANS for Oslo tingrett med krav om utløsningssum og betaling av selskapets gjeld til Rein Dammann. Turid Heidi Dammann reiste på sin side krav mot Rein Dammann om at han betalte sin andel av underbalanse til selskapet i medhold av selskapsloven § 2-34 tredje ledd og om utlevering av selskapets eiendeler som Rein hadde i sin besittelse. Videre krevde Turid Heidi Dammann vederlag fra Rein i forbindelse med skifte av felleseiet, ekteskapsloven § 63 annet ledd, subsidiært § 65 første ledd. Tingretten tillot kravene forent til felles behandling og avgjørelse i samme sak.

Turid Heidi Dammann var i tvisten opprinnelig representert av advokat Heidi Bache-Wiig. Hun innga tilsvaret og motsøksmål 10.06.11. Tilsvaret var bl.a. vedlagt et 39 sider "hjelpeskriver" som redegjorde for historikk og inneholdt en oversikt over de enkelte krav og grunnlaget for dem. Hjelpeskriveret var etter det opplyste ført i pennen av Enrique Perez-Terron, som har fungert som Turid Heidi Dammanns hjelper både under den omtalte tvisten og i nærværende sak.

Tingretten avsa fraværdom på grunnlag av stevningen fra Rein Dammann fordi advokat Bache-Wiig hadde inngitt for sent tilsvaret. I forbindelse med krav om oppfrisking overtok advokat Thom Granli oppdraget for Turid Heidi Dammann. Etter at oppfrisking ble gitt, overtok advokat Østberg oppdraget fra 09.10.12.

Etter krav fra Østberg innbetalte Turid Heidi Dammann den 10.10.12 kr. 50 000.- og den 07.02.13 kr. 100 000.- a konto.

Hovedforhandling var opprinnelig berammet til 05.11.12. Det var satt av tre dager. Etter begjæring fra Østberg på vegne av Turid Heidi Dammann ble hovedforhandlingen omberammet til 28.02.13. Hovedforhandling ble da gjennomført over fire dager.

Oslo tingrett avsa 2. april 2013 dom med slik slutning:

Hovedsøksmålet

Villmarksleiren ANS frifinnes

Motsøksmålet

1. Rein Dammann dømmes til å betale Villmarksleiren ANS kr. 66 945,50 – sekstisekstusennihundreogførtifem 50/100.
2. Rein Dammann dømmes til å utlevere til Villmarksleiren ANS alle selskapets eiendeler som han besitter.
3. Rein Dammann frifinnes for krav på vederlag fra Turid Heidi Dammann.

4. Rein Dammann dømmes til å betale Turid Heidi Dammann kr. 5 000 – femtusen – i erstatning for uriktig belastning av utgifter i Villmarksleiren ANS.
5. Rein Dammann dømmes til å betale Turid Heidi Dammann kr. 458 000 – firehundreogfemtiåttetusen 00/100 – i sakskostnader.
6. Oppfylleelsesfristen for pkt. 1, 4 og 5 er 2 – to – uker fra forkynnelsen.

Etter anke fra Rein Dammann over sakskostnadsavgjørelsen avsa Borgarting lagmannsrett kjennelse 10.07.14 hvor anken ble forkastet i forholdet mellom Rein Dammann og Villmarksleiren ANS, mens Turid Heidi Dammann ble pålagt sakskostnader til Rein Dammann med kr. 238 000.-.

Ved stevning datert 13.06.14 har advokat Kristian Voie Danielsen gått til søksmål på vegne av Advokatfirmaet Østberg med krav om betaling av 2 fakturaer for advokatbistand, den ene av 06.03.13 pålydende kr. 448 501.- og den andre av 24.05.13 pålydende kr. 7 500.-.

Etter at tilsvarefristen etter begjæring var forlenget med en uke, tok advokat Cecilie Schjatvedt til motmæle på vegne av saksøkte ved rettidig tilsvare datert 15.09.14. Fylkesmannen i Oslo og Akershus oppnevnte 21.10.14 advokat Olav Braaten til å ivareta saksøktes personlige og økonomiske interesser med fullmakt til å representere henne i slike forhold, vgml. § 55 jf. § 20. Saksøkte er ikke fratatt rettslig handleevne, vgml. § 22.

Hovedforhandling var opprinnelig berammet til 10. februar 2015. Etter at advokat Schjatvet hadde fratrudd, ba vergen i brev av 30.01.15 om at hovedforhandling ble utsatt slik at saksøkte fikk anledning til å skaffe seg ny advokat. Han uttalte at saksøkte hadde behov for advokat og ikke ville klare å føre saken alene.

Retten innkalte til saksforberedende møte til avholdelse mandag 23. mars 2015. Kort før rettsmøtet, den 20. mars, underrettet vergen om at Dammann var syk. Rettsmøtet ble etter dette berammet til torsdag 7. mai 2015. Den 5. mai 2015 underrettet Dammann pr. e-post om at hun fortsatt var syk og sendte legeerklæring. Retten fant etter omstendighetene å måtte avlyse også dette møtet.

Saksøkte gjorde i prosesskrift av 23.02.15 gjeldende som sin hovedanførsel at "adv. Østberg fullstendig forsømte sine plikter og dermed ødela min mulighet til å vinne frem i saken mot Rein Dammann". Hun mente at arbeidet dermed ikke kunne anses utført og at hun derfor var uforspliktet til å betale. I prosesskrift datert 29.05.15 er dette presisert til at oppdraget ble utført så mangelfullt at det var grunnlag for heving, subsidiært prisavslag. I samme prosesskrift anførte saksøkte i tillegg at hun hadde krav på erstatning for tap som følge av kontraktsbrudd fra Østbergs side, og at erstatningskravet ble gjort gjeldende som motregningsinnsigelse.

Advokat Danielsen ba i prosesskrift 18. mars 2015 på vegne av saksøkeren om at en rekke bilag til prosesskrift av 23. februar ble tatt ut at saken. Det ble framholdt av saksforberedelsen var avsluttet og vist til tvisteloven § 9-16. I prosesskrift 29. mai 2015

opplyste saksøkte at de omstridte vedlegg ikke var ment som bevis i saken, men bare var til orientering for forberedende dommer. Hun ba om at disse ble tatt formløst ut av saken. Retten tok begjæringen til følge, og disse bilagene er nå tatt ut av saken.

Retten besluttet 15.06.15 å dele forhandlingene, slik at det i første omgang ble forhandlet om spørsmålet om det var grunnlag for reduksjon av kravet på grunn av manglende løpende informasjon til Dammann om påløpende kostnader og om det foreligger mangler eller forsømmelser fra adv. Østbergs side som kan danne grunnlag for krav om heving eller prisavslag eller for krav om erstatning som kan bringes i motregning, tvisteloven § 16-1(1).

Ved kjennelse 17.06.15 avskar retten flere av de vitner som var tilbudt fra saksøktes side. Etter krav fra saksøkeren avskar retten ved kjennelse 13.08.15 en rekke innsendte bilag som bevis. Samtidig omgjorde retten sin beslutning om avskjæring for to av vitnene.

Hovedforhandling var berammet til mandag 17.08, tirsdag 18.08 og torsdag 20.08. Retten besluttet å forlenge hovedforhandlingen slik at prosedyrene ble holdt fredag 21.08. Før rett ble satt fredag 21.08, fikk retten opplyst at saksøkte var syk. Siste dag av forhandlingene ble derfor forskjøvet til torsdag 10.09.15.

For saksøkeren møtte advokat Bjørn I. C. Østberg og forklarte seg. Saksøkte Heidi Dammann møtte og forklarte seg. Det ble avhørt 3 vitner og foretatt dokumentasjon som framgår av rettsboka.

Under hovedforhandlingen bestemte retten at det skulle foretas dokumentasjon av framlagte regnskaper for 2010 og 2011, dok. 103 bilag 2, idet det kunne bli aktuelt å utmåle erstatning for mulig tap som følge av feil tidspunkt for beregning av refusjonskrav etter selskapsloven § 2-34 tredje ledd. Partene hadde ikke merknader til dette. Videre tillot retten enkelte av de avskårne bilag dokumentert, tvisteloven § 19-10(1).

Saksøkeren har i hovedsak gjort gjeldende:

Tema for saken er dels om saksøkeren har krav på reduksjon av salærkravet grunnet manglende informasjon fra advokat Østberg til saksøkte under utførelsen av advokatoppdraget, dels om det foreligger feil eller forsømmelser fra advokat Østbergs side som tilsier et krav på heving eller prisavslag eller krav på erstatning.

Det er saksøkte som har bevisbyrden for at det foreligger mangler som kan gi grunnlag for heving, prisavslag eller erstatning.

Twisten mellom Rein Dammann på den ene side og Heidi Dammann/Villmarksleiren ANS på den annen side er formulert som et hovedsøksmål og et motsøksmål. I hovedsøksmålet krevde Rein Dammann utbetaling av utløsningssum fra Villmarksleiren ANS med kr. 647 000.-. Videre krevde han tilbakebetaling av gjeld fra Heidi Dammann med kr. 215 019.-. Begge krav ble Villmarksleiren ANS fullt frifunnet for. I motsøksmålet fikk

Heidi Dammann og Villmarksleiren ANS delvis medhold. Rein Dammann ble pålagt å dekke halvparten av Villmarksleirens samlede underbalanse på uttreldesestidspunktet. I tillegg ble han pålagt å utlevere samtlige dokumenter og eiendeler som han hadde besittelsen av, men som tilhørte Villmarksleiren. Han ble også dømt til å betale Heidi Dammann kr. 5 000.- for uriktig belastning av Villmarksleirens regnskap for private utgifter.

Turid Heidi Dammann tapte imidlertid kravet om vederlag etter ekteskapsloven, idet retten fant at boet var skiftet og at eventuelt krav var foreldet. Slik foreldelse inntrådte allerede før Østberg påtok seg prosessoppdraget. Retten la til grunn at skiftet var gjennomført i 2006. Turid Heidi Dammann tapte også i det vesentlige krav om erstatning for Rein Dammanns urettmessige uttak fra leiren.

Turid Heidi Dammann fikk av retten tilkjent sakskostnader for den del av saken som ble vunnet, og som utgjorde den vesentligste del av sakskostnadene.

Saksøkte har gjort gjeldende at Østberg skulle krevd at et senere tidspunkt ble lagt til grunn ved beregning av underbalanse i selskapet. Men Østberg brukte det siste tilgjengelige regnskapet som grunnlag for kravet. Dammanns hjelper Enrique Perez-Terron hadde i hjelpeskrevet som ble framlagt i saken gjort beregninger som skulle vise antatt videre utvikling, men var ikke i stand til å redegjøre for denne beregningen som vitne i retten. Regnskapet som nå foreligger for årsskiftet 2010/11 viser en lavere underbalanse og ville således uansett ikke gitt noe høyere refusjon. Retten kunne ikke foretatt noen fullstendig revisjon med tanke på beregning av balanse på et senere tidspunkt. Dette ville krevd revisorgjennomgang, fagkyndige vitner m.v.

Saksøkte har videre vist til at man ikke fikk anledning til å gjennomgå selskapets korrespondanse, noe som ville gitt mulighet til å avdekke ytterligere uregelmessigheter fra Rein Dammanns side. Det er riktig at slik provokasjon ikke ble framsatt i prosesskriftet av 03.12.12 på grunn av tidsnød. Men dokumentene ble provosert framlagt i prosesskrift av 114.01.13 og 13.02.13 uten at dette førte fram. Prosessfullmektigen kan ikke bebreides for at motparten ikke etterkommer provokasjoner. Man fikk imidlertid i dommen medhold i kravet om utlevering, og dokumentene er i dag utlevert uten at det er dokumentert noe økonomisk tap.

Tingretten kom til at skiftet var gjennomført i 2006. Dette er også erkjent av Turid Heidi Dammann og hennes hjelper Enrique Perez-Terron i e-post til advokat Østberg. Skiftet var da for alle praktiske formål gjennomført. Videre er det erkjent av saksøkte overfor Østberg at kravet kunne være foreldet etter ekteskapslovens regler. Østberg anså skiftekravet som så tvilsomt at han anbefalte Turid Heidi Dammann å trekke det.

Saksøkte har videre gjort gjeldende at kravet subsidiært burde vært fremmet som et erstatningskrav for underslag av felleseiemidler. Dette kunne ikke ført fram. For det første foreligger ingen dokumentasjon for noe underslag. For det annet ble de omstridte midlene forbrukt fra 1997 til 1999, noe som betyr at kravet senest var foreldet i 2009.

Saksøkte har også vist til at Østberg har forsømt seg når det gjelder bevisførsel omkring ulovlig salg av alkohol i leiren, noe saksøkte ikke kjente til. I retten forklarte imidlertid to vitner seg samstemt om at de hadde sett at Rein og Turid Heidi Dammann foretok oppgjør seg imellom av foretatt kontantsalg, noe som ledet til at retten var overbevist om at saksøkte kjente til salget.

Heller ikke forelå noen dokumentasjon over påståtte urettmessige disposisjoner fra Rein Dammanns side ut over de 5 000 kroner som ble tilkjent i dommen. Det er ikke sannsynliggjort noen feil fra Østbergs side på dette punkt.

Østberg kan ikke bebreides for at Turid Heidi Dammanns krav om erstatning for tapt inntekt fra leiren i tiden etter sommeren/høsten 2010 ikke ble medtatt. Østberg overtok saken slik den da sto. Kravet var verken medtatt av Backe-Wiig eller av Granli. Dammann fikk alle prosesskrift til gjennomlesing, og hun hadde oppfordring til å gi beskjed dersom dette var et krav hun ønsket medtatt.

Det er ingen holdepunkter for at ikke Østberg forsto og fikk videreformidlet til tingretten relevante opplysninger om Dammanns sykdom. Hun forklarte seg selv om dette, og det ble ført psykolog som vitne. Hennes situasjon er omtalt i dommen, noe som viser at retten fikk dette med seg.

Heller ikke kan Østberg bebreides at det ble for lite tid til hovedforhandlingen. Det er retten som styrer tidsbruken. Det var avsatt tre dager til hovedforhandling, men ble brukt fire. Dammann kom selv for sent to av rettsdagene. I forhandlingene for retten her har man sett at Dammann bruker mye tid på spørsmål som ikke vedrører saken. Uansett ble saken tilstrekkelig opplyst. Dommeren avslo Dammanns begjæring om reassumering med at saken var forsvarlig opplyst.

Det er ikke riktig at Østberg forsømte å gi løpende orientering til Dammann om timebruken. Han varslet under veis om at det gikk med mye tid, og at tiden oversteg innbetalt akonto-beløp. I tillegg avventet man spørsmålet om mulig forsikringsdekning.

Motsøksmålet hadde små muligheter til å vinne fram og skulle aldri vært reist. Østberg var her bundet av tidligere prosessfullmektigers disposisjoner, men gjorde rett i å konsentrere ressursene om de deler av saken som hadde utsikt til å føre fram.

Salærkravets størrelse skyldes at saken inneholdt svært omfattende informasjon allerede ved overtakelsen. Selv om mye ikke var sentralt for saken, måtte alt gjennomgås. En prosessfullmektig som er advokat kan komme i ansvar om noe blir oversett. Helt fram til hovedforhandling kom det en betydelig mengde henvendelser fra saksøkte og Terron i form av e-poster, som også måtte gjennomgås. Stadig ny dokumentasjon ble presentert. Størrelsen på salærkravet ble vurdert av tingretten for den delen av saken som ble vunnet. Den dømmende rett har best mulighet til å vurdere salærets størrelse. Etter at Østberg var fratrukket, fastholdt saksøkte kostnadskravet under ankeomgangen, noe som innebærer en erkjennelse av salærets størrelse. Saksøkte har mottatt de tilkjente sakskostnader fra Rein

Dammann i henhold til dommen og beholdt disse selv. Disse skulle vært gjort opp med Østberg.

Det er ikke påvist forhold som tilsier at oppdraget ikke er forsvarlig utført. Østberg har opptrådt i samsvar med hvordan enhver profesjonell og aktsom advokat ville utført oppdraget. Det er heller ikke påført noe økonomisk tap av noen art som følge av Østbergs utførelse av oppdraget. Under enhver omstendighet foreligger ikke årsakssammenheng mellom utførelsen av oppdraget og noen form for tap. Det foreligger derfor intet erstatningsgrunnlag etter vanlige erstatningsregler.

Heller ikke foreligger noen form for kontraktsansvar. Det var ingen mangler ved utførelsen av tjenesten og det er ikke påvist noe tap som kan danne grunnlag for krav om prisavslag eller erstatning. Det vises til håndverkstjenesteloven § 30.

Salærkravet i nærværende sak er større enn ønskelig. Men dette skyldes den omfattende dokumentmengden som saksøkte har lagt fram. Det vises ellers til at saksøkeren under rettsmegling framsatte et forlikstilbud som må få betydning for omkostningsspørsmålet dersom retten mot formodning skulle komme til at det skal skje en reduksjon i Østbergs krav.

Saksøkeren har lagt ned slik påstand:

1. Turid Heidi Dammann betaler advokat Bjørn I. C. Østberg kr. 448 501.- med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra 16. mars 2013 til betaling skjer.
2. Turid Heidi Dammann betaler advokat Bjørn I. C. Østberg kr. 7 500.- med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra 3. juni 2013 til betaling skjer.
3. Turid Heidi Dammann betaler advokat Bjørn I. C. Østberg sakens omkostninger inkludert tingrettens gebyr med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.

Saksøkte har i hovedsak gjort gjeldende:

Advokat Østbergs behandling av saken var klart mangelfull. Han hadde for mange oppdrag på en gang, tok seg ikke tid til å sette seg skikkelig inn i saken, og presenterte ikke for retten anførsler og bevis som ville medført at Turid Heidi Dammann hadde vunnet fram.

Østberg skulle ikke ha påtatt seg oppdraget. Han hadde en betydelig arbeidsbyrde fra før og var borte fra arbeid på grunn av egen sykdom og syke barn. Det siste er påregnelig for en småbarnsfar.

Utførelsen av oppdraget lider av så vesentlige mangler at det utgjør et kontraktsbrudd som gir grunnlag for heving. Subsidiært kreves prisavslag og atter subsidiært krav om erstatning som kan bringes i motregning.

Vurderingen av om oppdraget er korrekt utført, må sammenholdes med hva oppdraget gikk ut på. Dette kan ikke bare bygge på oppdragsbekreftelsen. Også sakens øvrige dokumenter må trekkes inn, særlig hjelpeskrevet som var utarbeidet av Perez-Terron.

Saksøkte fikk medhold i hovedsøksmålet. Her var imidlertid det meste av arbeidet gjort av advokat Østbergs forgjenger som prosessfullmektig, advokat Tom Granli. I motsøksmålet fikk saksøkte bare medhold for en mindre post på 5 000 kroner og tapte alle andre poster med krav som samlet utgjør over 2 millioner kroner.

Østberg satte på vegne av saksøkte fram krav om innbetaling av underbalanse i selskapet i medhold av selskapsloven § 2-34 tredje ledd. Han argumenterte i innledningsforedraget for at tidspunktet for utløsning skulle settes til 14.01.12, som var 18 måneder etter at kravet om uttreden var framsatt. Imidlertid forsømte han å legge fram regnskap for dette tidspunktet, noe som resulterte i at tingretten måtte legge til grunn balansen for 31. juli 2010 ved beregningen av Rein Dammanns andel av underbalansen. Dette førte til et betydelig tap siden Villmarksleiren gikk med underskudd i resten av 2010 og i 2011. I perioden fra 01.08.10 til 31.12.10 var underskuddet kr. 46 403.86, mens det for 2011 var kr. 137 094.86. At balansen pr. 31.12.10 viste lavere negativ egenkapital enn for 01.08.10 skyldes at Turid Heidi Dammann i mellomtiden hadde skutt inn betydelige midler i selskapet.

I kravet skulle også vært medtatt påregnelige utgifter til rydding av leirområdet, en forpliktelse som Villmarksleiren hadde påtatt seg overfor utleieren.

Østberg sørget ikke for å kreve utlevert fra Rein Dammann Villmarksleirens korrespondanse og andre eiendeler i tide, noe som gjorde det umulig å få forberedt deler av saken. Blant annet var tilgang til selskapets e-postkorrespondanse viktig for å kunne påvise at Rein Dammann hadde avvist kunder, noe som påførte selskapet betydelige tap.

Tingretten la til grunn at boet mellom Rein og Turid Dammann var ferdig skiftet og at et eventuelt krav på vederlag iallfall var foreldet. Østberg unnlot å føre tilgjengelige bevis for at det ikke forelå noen skifteavtale og påberopte heller ikke i prosedyren de bevis som faktisk var blitt ført. Blant annet forelå en rekke "oversikter" fra Rein Dammann som han mente påviste at saksøkte fortsatt skyldte ham penger etter samlivet. Det kunne også framlegges dokumentasjon på at partene var til et mislykket møte hos advokat i 2006 i anledning skiftet. Uansett er en skifteavtale inngått under voldstrusler ugyldig, noe Østberg unnlot å anføre.

Alternativt kunne kravet vært fremmet som et krav om erstatning for underslag. Et slikt krav var prosedabelt.

Tingretten la videre til grunn at saksøkte disponerte en av Villmarksleirens konti, den såkalte "603-kontoen", og foretok belastninger til eget bruk. Dette medførte ikke riktighet. Dette bygde på kontoutskrifter som var framlagt av motparten kort tid før avsluttet saksforberedelse og som Østberg skulle ha krevd avskåret. Ialffall skulle Østberg ha drøftet

disse kontoutskriftene med saksøkte slik at hun kunne være forberedt på anførselen. Det var forhold ved en rekke av posteringene som viste at belastningene umulig kunne være gjort av saksøkte, bl.a. betalinger via nettbank til tross for at saksøkte manglede disposisjonsrett over kontoen. Rein Dammann foretok en rekke uberettigede uttak fra kontoen uten at dette ble godskrevet saksøkte. Posterings som angivelig skulle utgjøre lønnsutbetalinger m.v. til saksøkte i 2005, 2006 og 2007 kom aldri saksøkte i hende.

Tingretten la til grunn at saksøkte skulle ha kjent til og medvirket til ulovlig kontantsalg av drikkevarer i leiren. Østberg førte ikke tilgjengelige bevis som kunne ha avkreftet dette, med det resultat at saksøkte ble beskyldt for å ha vært med på ulovligheter. Dette har også påført henne ikke-økonomiske skadevirkninger.

Østberg fremmet ikke krav på vegne av saksøkte om erstatning for tapt inntekt for Villmarksleiren, noe som var en del av oppdraget og som Østberg var avtalemessig forpliktet til. Rein Dammann hadde tappet selskapet og aktivt sabotert muligheten for fortsatt drift ved å avvise kunder, noe som medførte at Villmarksleiren de facto måtte nedlegges. Han sa videre opp forsikringer som var nødvendige for driften. Saksøkte hadde søkt å knytte til seg personer som kunne bistå med fortsatt drift, men dette viste seg umulig fordi det ikke lot seg gjøre å få en sikker oversikt over selskapets situasjon så lenge Rein Dammann uberettiget holdt tilbake selskapets korrespondanse og regnskaper. Dette var i strid med selskapsloven § 2-20. Saksøkte ble som følge av Rein Dammanns handlinger påført betydelige tap fordi Villmarksleiren ikke lenger var mulig å drive med overskudd. Tapet var påregnelig.

Selv om saksøkte ble frifunnet for Rein Dammanns krav om utløsningssum og om dom for Villmarksleirens gjeld til ham, gjorde Østberg også på dette punktet slett arbeid. Han kom til dekket bord etter hans forgjenger, adv. Tom Granlis arbeid, men brukte likevel et urimelig antall timer på denne delen av saken.

Deler av arbeidet Østberg utførte var bortkastet tid, både før og under hovedforhandlingen. Han stotret og stammet under hovedforhandlingen og glemte viktige poenger. Han brukte selv og tillot motparten å bruke så lang tid at saksøkte og det sentrale vitnet Perez-Terron fikk altfor lite tid til å forklare retten sentrale poenger.

Østberg skulle sørget for at vitnet Perez-Terron fikk være til stede under hele forhandlingen, noe som kunne avverget katastrofen.

Advokat Østberg forsto ikke saksøktes spesielle situasjon, og maktet derfor ikke å belyse den tilstrekkelig overfor retten. Han skulle ha forklart hvordan saksøktes handikap virket når hun ble utsatt for stadige voldstrusler. Saksøkte fikk på grunn av tidsnød forårsaket av Østberg heller ikke anledning til å redegjøre for dette under sin partsforklaring.

Østberg burde på et tidlig tidspunkt tatt opp med retten behovet for å avsette mer tid til hovedforhandlingen. Dommeren sa selv under innledningen at han fryktet at det var satt av for lite tid. Den avsatte tiden var åpenbart for liten til å føre nødvendige bevis. Det var ikke

tid til å stille relevante spørsmål til vitnene, og to av saksøktes vitner måtte frafalles på grunn av tidsnød. Østberg foretok heller ikke den nødvendige dokumentasjon i saken.

Østberg kom stadig i tidsnød under saksforberedelsen, noe han gjentatte ganger framholdt overfor retten. Utkast til prosesskrifter kom saksøkte i hende så sent at det ble umulig å foreta de nødvendige rettelser og tilføyelser. Til dels ble utkast mottatt sent på kvelden og måtte være gjennomgått innen neste formiddag. Østberg unnskyldte seg også flere ganger under hovedforhandlingen med at han hadde vært i tidsnød. Han holdt ikke avtaler om å ta kontakt med saksøkte, og utsatte flere ganger avtalte møter. Dette resulterte i at parten bare fikk et kort møte med prosessfullmektigen på en kafe fem dager før hovedforhandlingen. På kafeen var det så høyt støynivå at det ble umulig å drøfte saken. Østberg lovt på forhånd at han ikke skulle ta seg betalt for dette møtet, men det er likevel oppført på timelisten.

Østberg holdt ikke klienten løpende orientert om kostnadsutviklingen. En ikke tallfestet orientering om at akontobeløpet på kr. 150 000.- var oppbrukt, er ikke tilstrekkelig. I følge timelisten var det på dette tidspunktet påløpt 164 timer til en kostnad på kr. 328 000.-. Det er grunn til å tro at timelistene er ført i ettertid.

Østberg har angivelig brukt 58.75 timer mellom siste prosesskrift og hovedforhandlingen. Dette er helt usannsynlig i betraktning av Østbergs manglende kunnskap om saken under hovedforhandlingen. Dette tyder på en vesentlig overfakturering.

Østberg burde søkt fri sakførsel på mine vegne. Krav etter ekteskapsloven er prioriterte. Dette gjorde han ikke selv om saksøkte uttrykkelig ba ham om det.

Østberg ble løst fra sitt oppdrag av saksøkte ved e-post 22.03.13. Likevel har han fakturert 3.75 timer etter dette tidspunkt, bl.a. for å lese dommen.

Endelig lovt Østberg at han skulle fakturere kr. 1 400.- pr. time, mens fakturaene lyder på kr. 1 600.- pr. time.

Prinsipalt gjør saksøkte gjeldende at kontrakten kan heves på grunn av vesentlige mangler. Subsidiært kreves prisavslag, slik at retten fastsetter et vesentlig lavere vederlag. Det vises til håndverkertjenesteloven § 32. Saken var ikke spesielt komplisert. En rimelig pris for en god utførelse av arbeidet anslås til 200 000 til 250 000 kroner. Fra dette må det gjøres fradrag for den slette utførelsen. En passende pris bør ikke overstige kr. 100 000.-.

Atter subsidiært gjør saksøkte gjeldende at krav om erstatning for det påførte tapet kan bringes i motregning i kravet på salær. I tillegg til det tap som følger av de enkelte postene som er redegjort for, har saksøkte lidt tap som følge av at hun ble idømt sakskostnader til Rein Dammann i lagmannsretten.

At saksøkte har fått utbetalt sakskostnader fra Rein Dammann er uten betydning for kravet om heving, prisavslag og erstatning.

Saksøkte har lagt ned slik påstand:

Turid Heidi Dammann frifinnes og tilkjennes sakskostnader.

Retten bemerker:

Retten finner at saken etter den gjennomførte hovedforhandling er tilstrekkelig opplyst til å kunne pådømmes.

Det er ikke omtvistet at advokat Østberg i utgangspunktet ble gitt et oppdrag av saksøkte.

Sakens tema er om det foreligger feil eller forsømmelser fra advokat Østbergs side som kan gi grunnlag for heving, prisavslag eller erstatning. I tillegg er det krevd reduksjon av kravet fordi det er krevd betaling for mer enn faktisk arbeidede timer og fordi saksøkte ikke ble holdt informert om kostnadsutviklingen.

Det er ikke riktigheten av tingrettens dom av 2. april 2013 som skal prøves. Men hvis det er sannsynlig at feil eller forsømmelser fra Østbergs side har ført til et dårligere resultat for saksøkte, kan det ha betydning både for spørsmål om heving, prisavslag og erstatning.

En forutsetning for at det skal foreligge grunnlag for heving eller prisavslag er at det foreligger en mangel ved ytelsen. Prisavslag forutsetter også at mangelen har ført til økonomisk tap – det må påvises at det er lidt tap og det må være årsakssammenheng mellom mangelen og tapet.

Tilsvarende krav stilles ved erstatning for kontraktsbrudd. Det må foreligge en mangel som danner ansvarsgrunnlag, og mangelen må ha ført til økonomisk tap. Etter håndverkertjenesteloven § 25(2), som langt på vei kan anvendes analogisk her, skal prisavslaget settes til hva det vil koste å utbedre mangelen, alternativt svare til mangelens betydning.

Retten går i det følgende gjennom de enkelte påstandsgrunnlag fra saksøktes side.

"Hovedsøksmålet"

Villmarksleiren ble fullt frifunnet for kravene som var reist av Rein Dammann om utløsningssum og betaling av gjeld. Retten kan ikke se at det for disse postene foreligger noe tap som kan gi grunnlag for heving, prisavslag eller erstatning.

"Motsøksmålet"

1. Krav på innbetaling av underbalanse i selskapet

Tingretten kom til at Villmarksleiren ANS hadde krav på at Rein Dammann innbetalte halvparten av underbalansen i selskapet i medhold av selskapsloven § 2-34 tredje ledd. Saksøkte har anført at skjæringspunktet skulle vært satt til seks, tolv eller atten måneder etter at innløsningskravet ble framsatt, og at dette ville gitt en større refusjon.

Etter selskapsloven § 2-32 (1) kan en deltaker kreve seg utløst med 6 måneders varsel. Bestemmelsen kan fravikes ved avtale, § 2-32 (5). I vårt tilfelle skal partene ha avtalt ett

års utsettelse. Advokat Østberg gjorde derfor i tingretten prinsipalt gjeldende at utløsningstidspunktet skulle være 14.01.12.

Retten la ved sin beregning av kravet til grunn regnskap pr. 1. august 2010, som viste en negativ egenkapital på kr. 133 891.- inkludert saldo fra deltakernes kapitalkonti og kom til at Rein skulle refundere sin andel av selskapsgjelden med kr. 66 945.50. Grunnen til valget av tidspunkt for beregningen framgår av rettens drøftelse under punktet om Reins utløsningskrav, som Villmarksleiren ble frifunnet for. Her heter det:

"... Hovedregelen om utløsning står i første ledd som gir deltakeren en ubetinget rett til utløsning, men med en varslings tid på 6 måneder. I annet ledd er det angitt tre alternative grunnlag for å kreve øyeblikkelig utløsning. I stevningen ble vist til § 2-32 annet ledd bokstav c, men i brevet fra advokat Myhr til Heidi Dammann av 26.5.2010 som stevningen viser til, står det intet om utløsning med øyeblikkelig virkning. I brevet er det vist til et brev fra 6. mai, men det er ikke fremlagt. Først ved brev til Foretaksregisteret av 14.7.2010 er det krevd utløsning med øyeblikkelig virkning.

Rein Dammann har påstått at Turid Heidi Dammann ikke har bestridt kravet om utløsning med øyeblikkelig virkning. Retten kan imidlertid ikke se at han overfor henne har angitt den konkrete hjemmel for et slikt krav før i stevningen. På den annen side har retten ikke fått fremlagt noe fullstendig regnskap for 2010. Under hovedforhandlingen har partene bare forholdt seg til et regnskap pr. 1. august 2010 gjengitt i en næringsoppgave over resultatet som Rein Dammann har fremlagt. Retten anser seg bundet av partenes disposisjoner under hovedforhandlingen og legger derfor denne regnskapsoppstillingen til grunn som utgangspunkt for verdiberegningen.

Retten tolker bemerkningene i dommen slik at tingretten den gang var skeptisk til kravet om øyeblikkelig uttreden, men at man fant å måtte legge skjæringspunktet til 1. august 2010 siden dette var det siste tilgjengelige regnskapet for tingretten. Henvisningen til manglende fullstendig regnskap for 2010 tyder på at tingretten ellers ville anse det aktuelt å legge årsskiftet 2010/2011 til grunn som utløsningstidspunkt. Enrique Perez-Terron har i retten forklart at regnskapet for 2010 på dette tidspunktet var ferdig i sin helhet, mens saksøkte i prosedyren har framholdt at dette iallfall med letthet kunne ferdigstilles. I og med at advokat Østberg i følge referat fra prosedyren la arbeid i å argumentere for en oppsigelsesfrist, ville det være naturlig overfor Turid Heidi Dammann eller Perez-Terron iallfall å etterlyse regnskap for hele 2010. Dersom dette var fremlagt for tingretten, er det sannsynlig at tingretten ville legge til grunn årsskiftet 2010/2011 som uttredelsestidspunkt. Det er på bakgrunn av tingrettens premisser mer tvilsomt om man ville vunnet fram med påstand om noe senere utløsningstidspunkt.

Selskapets negative egenkapital var 31.12.10 redusert til kr. 73 666.-, men dette må sees i sammenheng med at saksøkte hadde skutt inn egenkapital, noe som selvsagt ikke skulle komme Rein til gode.

Selskapet hadde fra august til årsskiftet 2010 et driftsunderskudd på kr. 46 412.70. Det er trolig at halvparten av driftsunderskuddet for august – desember 2010, avrundet til

kr. 23 200.-, ville blitt belastet Rein Dammann. I så fall har saksøkte som følge av at regnskapet ikke ble framlagt hatt et tilsvarende tap.

Retten kan ikke se noe grunnlag for at framtidige utgifter til rydding av leirområdet skulle vært medtatt ved beregningen av Rein Dammanns gjeld til selskapet.

Unnlatelsen av å etterlyse og eventuelt legge regnskap for 2010 for retten, var en mangel som gir grunnlag for prisavslag, jf. håndverkertjenesteloven § 25(2) annet punktum. Prisavslaget settes til kr. 23 200.-.

2. Krav om utlevering av eiendeler

Turid Heidi Dammann fikk medhold i sitt krav om utlevering av Villmarksleirens eiendeler fra Rein til selskapet. Hennes påstandsgrunnlag nå er at Østberg skulle sørget for å framprovosere regnskapsbilag og korrespondanse som bevis, slik at relevante dokumenter kunne vært gjennomgått før hovedforhandlingen.

Det framgår av e-post fra Østberg at provokasjonen var tenkt medtatt i prosesskrift 03.12.12. På grunn av tidsnød ble dette først gjort i prosesskrift 14.01.13 og 13.02.13. Provokasjonene ble ikke etterkommet. Selv om provokasjonen hadde vært framsatt i prosesskrift 03.12.12, synes det klart at det ikke ville være tid til å få provokasjonen etterkommet ved tvangsmidler i tide til at dokumenter kunne bli gjennomgått før avsluttet saksforberedelse. Denne forsinkelsen har således ikke i seg selv ført til noe tap.

3. Vederlagskravet

En forutsetning for at vederlagskravet etter skifteloven skulle føre fram, var at kravet var i behold. Tingretten la til grunn at boet var ferdig skiftet i 2006 til tross for at det ikke forelå noen skriftlig skifteavtale. Tingretten viste til Eidsivating lagmannsretts dom i sak 12-130039 ASD-ELAG, hvor lagmannsretten kom til at partene hadde inngått en formløs skifteavtale. Tingretten fant at krav om revisjon av skifteavtale var foreldet etter ekteskapsloven § 65, som i den aktuelle dommen også var ansett som en materiell foreldelsesregel.

Retten finner ikke sannsynliggjort at tingretten ville kommet til et annet resultat selv om det var framlagt e-poster fra Rein Dammann med krav oppgjør for påstått gjeld fra ekteskapet. Av e-post som saksøkte sendte Østberg 14.01.13 framgår i følge Østbergs vitneforklaring at partene hadde delt "noenlunde likt" i 2006. Tingrettens poeng synes også å ha vært at iallfall det alt vesentlige var oppgjort etter partenes boligsalg i 2006. Partene foretok da et oppgjør, og i følge tingretten var det da intet mer å fordele. Ut fra de opplysningene som forelå, måtte det for Østberg fortone seg som lite sannsynlig at et vederlagskrav ville føre fram, noe han også skal ha opplyst til saksøkte. Retten finner ikke grunnlag for å bebreide Østberg for hans behandling av dette kravet.

Den subsidiære anførselen om underslag framsto ikke for Østberg som prosedabel. Det var på det rene at det i årene fra 1997 til 1999 hadde vært en betydelig pengebruk i ekteskapet, men Østberg hadde ikke grunn til å anta at noe underslag lot seg bevise. Retten finner heller ikke på dette punkt grunnlag for kritikk mot Østberg.

4. Krav om erstatning for urettmessige disposisjoner

Av dommen framgår at Østberg på vegne av Turid Heidi Dammann satte fram krav om erstatning for urettmessige disposisjoner fra Rein Dammanns side som medførte tapping av selskapet i strid med selskapsloven § 2-43 og § 2-20, og sammenblanding av selskapets midler i strid med § 2-7. Det var særlig vist til uttak som var gjort på den såkalte "603-kontoen" og til ulovlig kontantsalg av alkohol i leiren. Motparten gjorde gjeldende at "603-kontoen" var ektefellenes felles brukskonto, idet begge hadde disposisjonsrett til kontoen. Det var vist til at Turid Heidi Dammann disponerte sitt eget bankkort til kontoen, at begge tok ut midler til private formål og at partene hadde felles forståelse om dette fram til samarbeidsproblemene oppsto i 2009. Om dette uttalte retten:

"Turid Heidi Dammann har vist til selskapsloven § 2-43 som hjemmel for sitt erstatningskrav.

Det er på det rene at selskapet ikke har hatt noe eget styre eller ansatt noen daglig leder. Det følger da av selskapsloven § 2-20 første ledd at den enkelte deltaker kan foreta handlinger som er naturlige og rimelige i den løpende drift av selskapets virksomhet og som den annen deltaker ikke har motsatt seg.

Konkret har Turid Heidi Dammann vist til at det ikke har vært avholdt selskapsmøter. Retten kan ikke se at dette i seg selv utløser et krav om økonomisk kompensasjon. For øvrig er det ikke ført bevis for at dette har medført et økonomisk tap som står i årsakssammenheng med manglende selskapsmøter. Partene har vært ektefeller tom. 2005. I tiden etter har det også vært mye kontakt mellom dem med hensyn til driften."

Videre heter det:

"Det er ikke bestridt at det har blitt foretatt overføringer fra selskapets driftskonto til 603-kontoen som sto i Rein Dammanns navn. Retten kan likevel ikke se at dette har medført noen forfordeling av Turid Heidi Dammann. Det er på det rene at begge parter kunne trekke på 603-kontoen. Bankutskrifter viser at hun har benyttet denne muligheten til både private formål og selskapsformål. Retten kan derfor ikke konstatere at overføringene har medført noe tap."

Saksøkte har gjort gjeldende at hun ikke hadde disposisjonsrett til kontoen og at dette kunne vært påvist dersom kontoutskriftene var framlagt så tidlig i saksforberedelsen at hun kunne gjennomgått dem. Hun har forklart at hun – med ett unntak – brukte kortet utelukkende til formål som angikk driften av leiren. Hun har gjort gjeldende at Østberg skulle ha krevd avskjæring av kontoutskriftene som bevis.

Tingretten synes å ha lagt til grunn at den aktuelle kontoen var disponert av partene i fellesskap og at begge foretok uttak til private formål. Saksøkte disponerte eget bankkort til kontoen. Det er ikke sannsynliggjort at rettens avgjørelse ville vært en annen om beviset var blitt krevd avskåret, et krav det uansett er tvilsomt om ville ført fram.

Når det gjelder alkoholsalget, var tingretten "overbevist" om at begge parter kjente til dette. Dette bygger bl.a. på at det under hovedforhandlingen skal ha blitt ført to vitner som begge forklarte for tingretten at de hadde sett at Rein og Turid Heidi Dammann fordele utbyttet

fra alkoholsalg seg imellom. Saksøkte på sin side avviste ethvert kjennskap til dette. Retten kan ikke se at Østberg i den aktuelle situasjonen kunne foretatt seg særlig mer for å overbevise tingretten.

5. Krav om erstatning for tapt inntekt i leiren

Saksøkte har gjort gjeldende at Østberg skulle medtatt i søksmålet et krav om erstatning for tap som Rein Dammann hadde påført Villmarksleiren ved å tømme selskapet for midler og avvise kunder. Dette var i følge saksøkte en del av hans oppdrag som prosessfullmektig. Saksøkte har vist til hjelpeskrevet utferdiget av Perez-Terron, hvor det om dette heter:

"5 Erstatning

I 2009 har Rein ved en rekke disposisjoner redusert leirens inntjening. Han avviste et stort antall kunder som henvendte seg til selskapet med tanke på arrangementer. Dette ble ikke gjort i forståelse med Heidi. Det vises også til vedlegg til stevningen som består av 17 mailer der Rein avviser kunder. Siden stevningen også hevder at om lag halvparten av henvendelsene kom på telefon, kan det formodes at ytterligere 17 kunder er avvist på telefon. Det er vanskelig å anslå sikkert hvor mange av disse henvendelsene som kunne ha resultert i arrangementer, og hvor store disse arrangementene ville blitt. Det kan imidlertid ikke være tvil om at den kraftige nedgangen i selskapets omsetning og resultat må sees i sammenheng med denne avvisningen.

Avvisningen medfører ikke bare tap ved tapte arrangementer. Dette medfører også en reduksjon av opparbeidet goodwill og tap av opparbeidelse av ny goodwill.

...

Handlemåten har påført Heidi store økonomiske tap, hvilket gjenspeiles i den sterkt reduserte inntjeningen i leiren. Reins disposisjoner er av erstatningsbetingende art, da det må anses som illojalt å avvise kunder uten at dette er klarert med Heidi.

...

Reins tømning av selskapet for likvide midler satte selskapet ute av stand til å drive i 2010. Det gjøres gjeldende at Reins handlemåte er ulovlig og erstatningsbetingende, og er direkte årsak til at Heidi ikke har kunnet tjene penger i selskapet, men har måttet drive med stort underskudd for å opprettholde selskapets avtale om leie av leirområde.

..."

Videre i hjelpeskrevet følger en oppstilling over beregnet tap år for år fra og med 2009 til og med 2011 basert på faktisk eller estimert resultat sammenholdt med normal inntjening.

Retten viser til at advokat Østberg overtok saken slik den sto 9. oktober 2012.

Hovedforhandling var da berammet til 5. november 2012, men ble etter begjæring fra Østberg omberammet til 28. februar 2013.

Hjelpeskrevet var fra saksøktes side ment som en bistand til advokat Bache-Wiig i forbindelse med utarbeiding av tilsvar. Det fulgte deretter saken. Verken advokat Bache-Wiig eller advokat Granli framsatte noe krav om erstatning på vegne av Turid Heidi

Dammann på dette grunnlaget. Dette må saksøkte og Perez-Terron ha vært klar over. Likevel ble ikke Østberg bedt om å framsette dette som krav i saken. At Østberg ikke gjorde dette på eget initiativ etter å ha lest hjelpeskrevet, var ingen forsømmelse. Det er unødvendig for retten å drøfte om det overhodet ville la seg gjøre å sette fram kravet så sent i saksforberedelsen og om det i tilfelle hadde mulighet til å føre fram.

6. Påstått overfakturering

Saksøkte har gjort gjeldende at Østberg generelt utførte så slett arbeid at det ikke kan forsvare et salær av den størrelsen som er krevd. Det er gjort gjeldende at det meste av arbeidet hvor saksøkte vant fram, var utført på forhånd av advokat Granli. Advokat Østberg var konstant i tidsnød. Dette skyldes dels at han hadde påtatt seg for mange oppdrag, dels hans familiesituasjon. Han stotret og stammet under innledningsforedrag og prosedyre og virket dårlig forberedt.

Saksøkte har bedt om å få føre et privat lydopptak fra forhandlingene for å påvise hvor dårlig opptreden Østberg viste i retten. Retten har avslått dette, men aksepterte at deler av utskrift som er foretatt fra prosedyre og innledningsforedrag ble dokumentert. At Østberg skal ha stotret og stammet i retten på flere punkter kan ikke uten videre tas som en indikasjon på dårlig forberedelse. Saksøkte har vist til at hun flere ganger måtte bistå Østberg med å huske navn på vitner og finne fram i dokumenter. Østberg på sin side har i retten forklart at denne bistanden mest virket forstyrrende. Det er ikke sannsynliggjort at Østberg ikke hadde forberedt seg forsvarlig til hovedforhandlingen.

I forbindelse med saksøktes begjæring om reassumering uttalte tingretten i dommen at forhandlingene hadde gitt et forsvarlig grunnlag for tingrettens avgjørelse. Retten kan ikke se sannsynliggjort at Østbergs opptreden i retten har ført til noe tap for saksøkte.

Saksøkte har lagt fram for retten et hjelpedokument med grafisk framstilling av Østbergs timebruk og hans øvrige oppdrag i retten. Dette gir ikke holdepunkter for å anta at advokat Østberg hadde påtatt seg spesielt mange andre oppdrag og at dette gikk ut over utførelsen av dette oppdraget.

I saken mellom Rein Dammann og Villmarksleiren, som Villmarksleiren vant fullt ut, tilkjente tingretten sakskostnader til Turid Heidi Dammann med kr. 458 000.-. Rein Dammann hadde protestert på Østbergs tidsbruk, og tingretten uttalte:

"Rein Dammanns prosessfullmektig har i e-post av i dag innvendt at Turid Heidi Dammanns prosessfullmektig har et markant høyere timeforbruk enn han selv. Retten viser til at saken har vært omfattende og at forskjell i timeantall ikke i seg selv er avgjørende. Retten legger oppgaven fra advokat Østberg til grunn."

Borgarting lagmannsrett stadfestet etter anke fra Rein Dammann sakskostnadsavgjørelsen i saken mot Villmarksleiren.

Retten finner ikke grunnlag for å fravike den vurdering som tingretten foretok ved dommen av 02.04.13, og som lagmannsretten tiltrådte. Den dømmende rett hadde et bedre grunnlag for å vurdere salærets størrelse, og retten finner ikke påviselige mangler ved

denne vurderingen. Av det samlede salærkrav på 606 000 kroner omfatter altså 458 000 kroner arbeid med de deler av saken hvor Villmarksleiren ANS fikk medhold. De resterende 148 000 kroner gjelder arbeid med vederlagskravet og kravet om erstatning for urettmessige disposisjoner. Det er ingen grunn til å tvile på at advokat Østberg faktisk har arbeidet det oppgitte timetall. Saken var utvilsomt relativt arbeidskrevende.

7. Manglende orientering til klienten om kostnadene

Saksøkte har gjort gjeldende at advokat Østberg ikke i tilstrekkelig grad orienterte om de løpende kostnadene. Retten viser til Regler for god advokatskikk punkt 3.1.5, hvor første punktum lyder:

"Hvis omkostningene i forbindelse med et oppdrag må antas å bli uforholdsmessig høye i forhold til klientens økonomiske stilling eller de interesser saksforholdet gjelder, skal advokaten i tide gjøre klienten oppmerksom på dette."

I Advokatforeningens kommentarer til bestemmelsen heter det:

"Varslingsplikten etter punkt 3.1.5 første punktum gjelder i de tilfellene hvor kostnadene må «antas å bli uforholdsmessig høye i forhold til klientens økonomiske stilling eller de interesser saksforholdet gjelder». Hva som anses å være «uforholdsmessig», beror på et skjønn hvor advokaten og klienten kan ha forskjellig syn. Kanskje mener klienten at gjennomføringen av oppdraget er verdt pengene uansett. Poenget er at advokaten på forhånd skal varsle klienten om omfanget av kostnadene og gi uttrykk for sitt syn på spørsmålet om forholdsmessigheten. Det er klienten som må ta den endelige avgjørelsen, og er advokaten i tvil om forholdsmessigheten, bør han likevel orientere klienten for å være på den sikre siden.

Ved prosessoppdrag er det viktig at advokaten gir sin vurdering av prosessrisikoen og risikoen for å bli idømt saksomkostninger til motparten og hvilke kostnader som da kan påregnes, jfr. avgjørelsen i U bind VII (Disiplinærnemnda 1996) s. 590.

Kostnadsorienteringen skal gis klienten «i tide». I dette ligger det at klienten må motta orienteringen i så god tid at han får anledning til å ta stilling til om kostnadene skal pådras. Det må også være tid for klienten til å drøfte dette spørsmålet med advokaten og vurdere alternative fremgangsmåter, som f.eks. inngåelse av forlik. Hvis salæret stadig øker kan det være nødvendig å gi klienten flere varsler."

Dersom den manglende orienteringen medfører tap for klienten ved at det pådras merkostnader, vil klienten etter omstendighetene kunne ha krav på å få disse erstattet av advokaten i form av prisavslag.

Advokat Østberg har i retten forklart at han orienterte klienten om at salæret kom til å overstige de innbetalte akontobeløp på til sammen kr. 150 000.-, og at han til da hadde brukt ca. 60 timer. Han orienterte også om at han hadde forespurt If Forsikring om muligheten for rettshjelpdekning, men at han ville fakturere klienten fortløpende dersom svaret var negativt. Noen annen orientering skal ikke ha blitt gitt om kostnadsutviklingen, ut over at advokaten skulle prøve å gjøre det så rimelig som mulig.

Av de framlagte timelistene framgår at det allerede før årsskiftet var påløpt 95 timer. Med en timepris på 1 600 kroner tilsvarer dette et salær på 152 000 kroner. I tillegg kommer

merverdiavgift. Advokaten måtte da være klar over at det ville påløpe betydelig mer fram til hovedforhandlingen. I følge timelistene utgjorde tidsbruk fram til hovedforhandling ca. 250 timer tilsvarende et salær på 400 000 kroner eks. mva. I tillegg kommer timene i retten.

Østberg har forklart at han orienterte saksøkte om at han anså vederlagskravet som mindre prosedabelt. Det er imidlertid ikke opplyst at dette på noen måte ble relatert til påregnelige saks kostnader, og heller ikke at hun ble foreholdt risikoen for å bli pålagt saks kostnader til motparten. Hvis Turid Heidi Dammann hadde fått tilstrekkelig løpende orientering om påløpte kostnader og ikke minst påregnelig kostnadsutvikling videre, sammenholdt med Østbergs vurdering av prosessrisikoen, er det relativt sannsynlig at hun ville oppgitt i det minste vederlagskravet. Som følge av at dette ikke ble gjort, ble hun påført unødige saks kostnader.

Turid Heidi Dammann har krav på prisavslag som følge av den manglende orienteringen. Beløpet må nødvendigvis fastsettes skjønnsmessig. Hennes merutgifter til salær til Østberg settes skjønnsmessig til kr. 80 000.- brutto, tilsvarende salær for 40 timer. Hun har krav på tilsvarende prisavslag.

8. Saksøktes øvrige anførsler.

Det var opprinnelig avsatt tre dager til hovedforhandling for tingretten. Under planleggingsmøtet ble tidsbruken tatt opp, og tingretten fant i samråd med partene å burde avsette fire dager, men slik at man fortsatt tok sikte på å avvikle hovedforhandlingen på tre dager. Imidlertid ble det brukt fire. Retten kan ikke se at advokat Østberg har opptrådt klanderverdig i forbindelse med den tid tingretten satte av til saken.

Det er ikke sannsynliggjort at det ville ført til noe annet resultat for tingretten om Perez-Terron hadde vært til stede hele tiden.

Retten er enig med saksøkte i at deler av saksforberedelsen kom noe uheldig ut. Det er mulig at Østberg på et tidligere tidspunkt burde gjennomført et fysisk møte med sin klient, eventuelt også med Perez-Terron. Dette kunne ha bedret kommunikasjonen med klienten, som ikke synes å ha vært den beste. På den annen side oppfattet han at det var klientens ønske å basere det meste av saksforberedelsen på e-postkorrespondanse for å spare salær. I følge Østbergs forklaring i retten var klienten også en periode opptatt med et annet søksmål.

Selv om det i ettertid kan synes som et fysisk møte med klienten på et tidligere tidspunkt hadde vært en fordel, ser retten ikke dette som en erstatningsbetingende forsømmelse fra Østbergs side. Retten går ikke nærmere inn på dette, idet det uansett ikke er sannsynliggjort at kommunikasjonssvikten i seg selv førte til noe tap ut over det som er beskrevet i punkt 6.

Det er ikke dokumentert at Østberg lovte å gjennomføre møtet med saksøkte og Perez-Terron uten betaling, og heller ikke at han lovte å gi saksøkte en pris på 1 400 kroner pr. time i stedet for kr. 1 600.- som angitt i oppdragsbekreftelsen.

En søknad fra advokat Østberg om fri sakførsel for saksøkte ville neppe ført fram. Bare en mindre del av saken dreide seg om skifteoppgjøret. Det var ingen mangel at Østberg ikke søkte fri sakførsel.

Retten kan ikke se at Østberg kan bebreides for manglende redegjørelse og bevisførsel for tingretten omkring saksøktes sykdom.

Saksøkte sa opp prosessoppdraget 22.03.12. Etter dette tidspunkt påløp i alt 3.75 timer arbeid, fordelt på 1.25 timer for innsending av ny beregning av sakskostnader, 2 timer for mottak og gjennomgang av dommen samt klage fra klienten og 2 x 0.25 timer for to e-poster. Etter rettens syn var det – i betraktning av at oppdraget var avsluttet – ikke behov for å bruke to timer til å gjennomgå dommen. Arbeidet overstiger etter rettens vurdering ellers ikke det som er nødvendig og rimelig i forbindelse med avslutning av oppdraget. Det gjøres fradrag for 2 timer som er oppført for å gjennomgå dommen, dvs. kr. 4 000.- inkl. mva.

Oppsummering og kravsberegning

Det foreligger ingen hevningsgrunn. Men saksøkte har krav på prisavslag som beskrevet i punkt 1 og punkt 7 ovenfor. Det vises til håndverkertjenesteloven § 25(2) annet punktum, som det er naturlig å anvende analogisk i dette tilfelle.

Saksøkte betalte inn a konto til sammen kr. 150 000.-. Kravet nå utgjør samlet kr. 456 000.-, slik at samlet salærkrav utgjør kr. 606 000.- inkl. mva.

Retten finner det riktig å gjøre fradrag for prisavslaget i kravet etter faktura av 06.03.13 på kr. 448 501.-. Med fradrag for det samlede prisavslaget på brutto kr. 103 200.-, jf. pkt. 1 og pkt. 7 ovenfor, utgjør brutto restkrav kr. 345 301.-.

Salærkravet i faktura av 24.05.13, kr. 7 500.-, reduseres med salær for 2 timer, jf. punkt 8 ovenfor, brutto kr. 4 000.-, til kr. 3 500.-.

Sakskostnader

Saken er dels vunnet og dels tapt. Saksøkte oppnår ved dommen mer enn hun ville gjort ved å godta saksøkerens forlikstilbud. Hver av partene betaler sine sakskostnader.

DOMSSLUTNING

1. Turid Heidi Dammann betaler til advokat Bjørn I. C. Østberg kr. 345 301.-
-trehundreogførtifemtusentrehundreogen 0/00- med tillegg av lovens
forsinkelsesrente fra 16. mars 2013 til betaling skjer.
2. Turid Heidi Dammann betaler til advokat Bjørn I. C. Østberg kr.3 500.-
-tretusenfemhundre 0/00- med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra 3. juni 2013 til
betaling skjer.
3. Oppfylingsfristen er 2 -to- uker fra forkynning av dommen.
4. Hver av partene dekker sine sakskostnader.

Retten hevet

Kristian Jahr

*Dokumentet i samsvar med undertegnet original
Oslo tingrett, 21.09.15
Nina Bøe Langvik
saksbehandler*

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten. Ankefristen avbrytes av rettsferien. Rettsferie er følgende: Rettsferiene varer fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag, fra og med 1. juli til og med 15. august og fra og med 24. desember til og med 3. januar, jf. domstoloven § 140.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegenstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegenstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.